

Asia

EU-maiden oikeusministereiden epävirallinen videokonferenssi 9.10.2020

Kokous

Epävirallinen oikeusministereiden videokonferenssi 09.10.2020

Komissio esitteli hiljattain julkaistun EU:n uuden oikeusvaltioreportin ja PJ totesi, että oikeusministerit keskustelevat aiheesta tarkemmin joulukuun OSA-neuvostossa. Ministerit keskustelivat myös valmisteilla olevista oikeuteen pääsyä koskevista neuvoston päätelmistä.

Komissio ja Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) pääsyyttäjä Kövesi antoivat tilannekatsauksen EPPO:n valmisteluihin. Mm. Suomi kiinnitti huomiota EPPO:n sisäisiin sääntöihin liittyviin ongelmiin.

EU:n strategia lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi sai jäsenvaltioilta laajan tuen, ja EU:lta odotetaan strategian tehokasta toimeenpanoa. Lisäksi saatiin tilannekatsaus sähköistä todistusaineistoa koskevaan neuvottelukokonaisuuteen.

Oikeusministerit keskustelivat EU:n perusoikeusviraston alustamana antisemitismien ja vihapuheen torjumisesta.

PJ-maa avasi kokouksen toteamalla, että oikeusvaltiokysymykset kuuluvat Saksan EUPJ-kauden prioriteetteihin, ja pyysi komissiota esittelemään juuri julkaisemansa ensimmäisen oikeusvaltioreportin. Raporttia käsitellään yleisten asioiden neuvostossa loka- ja marraskuussa, ja oikeusministerit keskustelevat raportin oikeudellisista aspekteista joulukuun OSA-neuvostossa.

Komissaari Reynders kertoi, että komissio julkaisi raporttinsa 30.9. Raportin keskiössä on uusi mekanismi. Harjoitus on tarkoitus tehdä vuosittain, ja tarkoituksena on mm. identifioida hyviä käytänteitä eri maissa. Komissaari peräänkuulutti aitoa dialogia, ja raportti sisältääkin analyysin sekä myönteisistä että kielteisistä aspekteista eri jäsenvaltioissa. Raportissa keskitytään neljään kokonaisuuteen: oikeusjärjestelmä, korruptionvastainen viitekehys, median monimuotoisuus ja muut checks and balances –liittännäiset institutionaaliset kysymykset. Komissaari nosti yhtenä ongelmana esiin tuomarien riippumattomuuden monessa jäsenvaltiossa. Komissaari kiitteli jäsenvaltioita, jotka ovat olleet kiinteästi mukana koko prosessissa muun muassa kirjallisten kommenttien ja vierailujen kautta. Tällä raportilla halutaan aloittaa keskustelu sekä kansallisella että EU-tasolla.

1. Oikeudenhoidon saatavuutta koskevat päätelmät (Conclusions "Access to justice – seizing the opportunities of digitalisation") 10998/1/20

PJ totesi, että päätelmistä saavutettiin yhteisymmärrys Coreperissa 7.10. Oikeuden saatavuutta täytyy parantaa ja helpottaa erityisesti digitaalisin keinoin. Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että myös perinteiset menetelmät säilyvät. Päätelmät lähettävät vahvan viestin komissiolle, joka voi huomioida ne loppuvuodesta julkaistavassa oikeudenhoidon digitalisaatiota koskevassa tiedonannossa.

Komissaari Reynders toi esiin tarpeen varmistaa, että oikeudelliset järjestelmät ovat ajanmukaiset läpi koko Euroopan. Samalla pitää myös osata ennakoita mahdollisia tulevia riskejä. Komissio on vuonna 2021 antamassa ehdotuksen eurooppalaisesta sähköisestä identiteetistä. Komissio kertoi tarkastelleensa jäsenvaltioiden oikeuslaitosten digitalisaation astetta, ja jäsenvaltioiden välillä on paljon vaihtelua. Komissio aikoo tehdä pikaisesti ehdotuksia digitaalisation parantamiseksi mm. siviili-, rikos- ja hallinto-oikeuden aloilla. Mitä tulee sähköiseen asiakirjaliikenteeseen, keskiössä on ns. e-Codex, jonka ylläpito tulevaisuudessa koitetaan paraikaa taata. Komissio toi esiin myös tekoälykehitykseen liittyviä seikkoja, samoin EU-rahoituskehitykseen liittyviä painotuksia.

Jäsenvaltioiden puheenvuoroissa tuotiin esiin mm. oikeudellisten järjestelmien digitalisaation merkitys, järjestelmien yhteentoimivuus, digitalisaation merkitys oikeuden saatavuudelle, digitaalisen lukutaidon merkitys sekä tekoälykehitykseen liittyvät mahdollisuudet ja haasteet. Myös riittävien resurssien tärkeyttä painotettiin. Jäsenvaltiot kertoivat myös kansallisista digitalisaatiohankkeistaan.

Suomi/oikeusministeri Henriksson nosti puheenvuorossaan esiin, että pandemia on osoittanut digitalisaation arvon. On tärkeää taata digitaalisen oikeuden saatavuus kaikille, myös haavoittuville ryhmille. Ministeri kertoi myös kansallisesta demokratiaohjelmasta, jossa kiinnitetään erityistä huomiota digitaitoihin ja digitaaliseen lukutaitoon. Lisäksi ministeri kiinnitti huomiota tarpeeseen tehdä kattavat vaikutusarvioinnit ennen kuin päätetään tekoälykehitykseen liittyvistä toimista. Ministeri totesi oikeuden saatavuuden olevan keskeinen osa oikeusvaltioperiaatetta, ja kiitti komissiota uudesta oikeusvaltioreportista.

2. Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustaminen / Tilannekatsaus 11063/20

Komissio totesi 28.9.2020 saavutetun tärkeän virstanpylvään, koska EPPO:n kollegiolla oli ensimmäinen kokous. Kollegio on nyt virallisesti muodostettu ja huolehtii viraston perustamisesta. Seuraavana vaiheena on Euroopan valtuutettujen syyttäjien nimittäminen, jota kiirehdittävä, samoin jäsenvaltioiden tulee saattaa voimaan tarvittava kansallinen lainsäädäntö. Komissio toivoo viraston voivan käynnistää toimintansa pikaisesti. EPPO:n pääsyyttäjä Kövesi antoi katsauksen valmisteluihin, ja esitti puheenvuorossaan mm. toiveen, että valtuutetut syyttäjät aloittavat työnsä täysipäiväisesti, ja että virasto saa uskottavan budjetin.

Muutamat jäsenvaltiot kertoivat kansallisen lainsäädäntötyön ja valtuutettujen syyttäjien valintaprosessin etenemisestä. Suomi ja muutamat muut maat kiinnittivät huomiota myös tarpeeseen varmistaa, että EPPO:n sisäiset säännöt ovat linjassa EPPO:n perustamisasetuksen kanssa.

3. EU:n strategia lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi / komission tiedotusasia ja keskustelu 11097/20

Komissio esitteli hiljattain julkaisemansa strategian ja totesi, että verkossa tapahtuvasta hyväksikäytöstä kertovat ilmoitukset ovat kasvaneet eksponentiaalisesti, ja että pandemia on pahentanut tilannetta ja ns. verkkoviihtely on lisääntynyt. Komissio viittasi valmisteltavana olevaan lainsäädäntöön, ja nosti esiin komission ehdotukset ennaltaehkäisyverkoston sekä eurooppalaisen keskuksen perustamista hyväksikäytön ennaltaehkäisemiseksi. Painotti yhteistyötä kansallisten

toimijoiden kanssa, tutkintaa sekä kuvien ja videoiden poistamista. Korosti liikenne- ja paikkatietojen merkitystä ja viittasi Euroopan unionin tuomioistuimen hiljattain antamaan ratkaisuun, jonka mukaan tietyissä tilanteissa tietojen säilyttäminen olisi laajemmin mahdollista, kun kyse vakavista rikoksista tai vakavasta vaarasta turvallisuudelle.

PJ pyysi jäsenvaltioita kertomaan kokemuksistaan ja kysyi, millainen rooli nähdään yksityisillä toimijoilla ja kuinka kaiken loukkaavan sisällön poistaminen voidaan mahdollistaa.

Jäsenvaltioiden puheenvuoroissa nostettiin esiin kansallisia lainsäädäntöratkaisuja sekä kokemuksia yhteistyöstä palveluntarjoajien kanssa; osa painotti etenemistä vapaaehtoisuuden pohjalta, osa pakottavampaa sääntelyä. Puheenvuoroissa korostettiin yhtäältä tarve pystyä poistamaan laitonta sisältöä / estämään sisältöön pääsy, ja toisaalta tarve varmistaa yksityisyyden suoja ja ilmaisunvapaus. Jotkut jäsenvaltiot toivat esiin tarpeen löytää ratkaisu sähköisen viestinnän tietojen tallentamiseen EUT:n oikeuskäytännön pohjalta, sekä etenemisen sähköistä todistusaineistoa koskevissa neuvotteluissa. Ensisijaista on uhrien, lasten, suojeleminen. Tarvitaan laajaa, monitasoista yhteistyötä julkisen ja yksityisen välillä sekä globaalisti.

Suomi kiitti komissiota siitä, että se oli näin nopeasti vastannut vuosi sitten hyväksyttyihin neuvoston päätelmiin. Tapausmäärien dramaattinen nousu on huolestuttavaa ja vaatii lisätoimia. Kansallisesti on käynnissä työ seksuaalirikoslainsäädännön uudistamiseksi. Kiitti strategian laajasta näkökulmasta sekä erityisesti siitä, että PJ painottaa tehokkaampaa ennaltaehkäisyä. Korosti lasten suojelemista, ja eri tahojen yhteistyön vahvistamista. Kyse on globaalista rikollisuudesta, joten myös yhteistyö kolmansien maiden ja sidosryhmien välillä on keskeistä. Jotta rikollista sisältöä tunnistetaan ja poistetaan ja tutkinnat mahdollistetaan, on tärkeää varmistaa lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten sekä yksityisen sektorin sujuva yhteistyö.

4. Digitaalinen oikeus: sähköinen todistusaineisto – tilannekatsaus / Komission ja puheenjohtajavaltion tiedotusasia

PJ ja komissio antoivat tilannekatsauksen neuvotteluihin. EU:n sisäisen lainsäädäntötyön osalta odotetaan Euroopan parlamentin kantaa, jonka jälkeen trilogineuvottelut voidaan aloittaa. Tavoite on, että neuvottelut ainakin joistakin seikoista saataisiin päätökseen joulukuussa. Myös neuvottelut Budapestin yleissopimuksen toisesta lisäpöytäkirjasta jatkuvat.

5. Perusoikeudet

a) Antisemitismi ja vihapuhe – keskustelu EU:n perusoikeusviraston johtajan kanssa 11/10/20

EU:n perusoikeusviraston (FRA) johtaja O’Flaherty esitteli lyhyesti raporttinsa, joka löytyy osoitteesta <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/antisemitism-overview-2009-2019>. Raportista esiin nousee erityisesti kolme seikkaa: antisemitististen tekojen ilmoittamatta jättäminen, antisemitististen tekojen rekisteröinnin puute sekä jäsenvaltioittain vaihtelevat tulkinnat, mikä tekee mm. jäsenvaltioiden välisestä vertailusta vaikeaa. Ratkaisuna FRA korostaa mm. sitä, että uhreja rohkaistaan ilmoittamaan antisemitistisistä teoista. Lisäksi jäsenvaltiot voisivat omaksua IHRA:n määritelmän. Viranomaisten tulisi myös aktiivisemmin tehdä yhteistyötä juutalaisyhteisöjen kanssa. Ilmoitusmenettelystä tulisi tehdä helpompi esim. netissä tehtävin ilmoituksin. Jäsenvaltioiden tulisi soveltaa EU:n korkean tason rasisminvastaisen työryhmän ja vihapuhetyöryhmän (working group on hate crime reporting) omaksumia oppeja ja hyviä käytäntöjä. Tarvitaan myös systemaattisia ilmoitusjärjestelmiä ja indikaattoreiden kehittämistä antisemitismin tunnistamiseksi.

Komissio ja jäsenvaltiot kiittivät aiheen nostamisesta asialistalle, ja EU:n perusoikeusvirastoa asiaa koskevasta raportoinnista. Asiaan puuttuminen on erittäin tärkeää. Jäsenvaltiot kertoivat kansallisista

toimenpiteistään, ja nostivat tässä esiin mm. kansallisen strategia- tai toimintaohjelmatyön, tietoisuuden lisäämisen uhrien oikeuksista, yhteistyön uskonnollisten yhteisöjen kanssa sekä tiedonkeruun ja viranomaisten koulutuksen merkityksen, myös viharikoksia koskeva lainsäädäntökehikko on tärkeä. Joissakin maissa viranomaisten erikoistumista on lisätty. Esiin nousi myös tarve lisätä luottamusta poliisiin ja, jotta ilmoituksia teoista tehdään.

Suomi korosti puheenvuorossaan perus- ja ihmisoikeuksien tärkeyttä sekä tarvetta tehostaa ponnisteluja. Ilmoitusten tekemättä jättäminen on ongelma myös Suomessa. Tähän on yritetty puuttua mm. tietoisuuden lisäämisellä. Pitää myös tehdä läheistä yhteistyötä yhteisöjen kanssa. On kiinnostunut muiden hyvistä kokemuksista ilmoitusongelman ratkaisemisessa. FI kertoi myös käynnistymässä olevasta EU-rahoitteisesta hankkeesta (Facts against hate). Lisäksi kertoi ETYJ-työkalusta viharikoksista raportoimiseksi, jota ollaan kehittämässä yhteistyössä uskonnollisten yhteisöjen kanssa.

Komissio toivoi lopuksi, että jäsenvaltiot nimeävät yhteyshenkilöt antisemitismiin liittyvien kysymysten koordinaation tehostamiseksi.

b) Päätelmät perusoikeuksista, tekoälystä ja digitaalisesta muutoksesta (Conclusions on the Charter of Fundamental Rights in the context of the Artificial Intelligence and Digital Change)

Aikapulan takia asiasta ehtivät käyttää puheenvuoron vain komissio ja Alankomaat. PJ totesi, että jäsenvaltioita lähestytään tästä aiheesta tulevana päivinä.

6. Muut asiat

a) EUT-ratkaisu asiassa Schrems II

PJ totesi, että ajanpuutteen vuoksi komissio on luvannut raportoida asiasta kirjallisesti.

b) Kolmansissa maissa tuomittujen EU-maiden kansalaisten siirto WK 10480/2020

Käytiin lyhyt keskustelu tilanteista, jossa EU-kansalainen tulee tuomituksi sellaisessa kolmannessa maassa, joka ei ole osapuolena vankien siirtämistä koskevassa kansainvälisessä tai bilateraalissa sopimuksessa.

Suomen edustajat

OM/Ministeri Henriksson, valtiosihteeri Brännkärr, yp Aittoniemi, EUE/Pysyvä edustaja Rislakki, Heinonen, Määttänen.

Suomen edustajat

Ministerin lisäksi kaikkien valtuuskunnan jäsenten nimet ja organisaatiot

Asiakirjat

Tarvittaessa keskeisimpien kokouksessa käsiteltyjen asiakirjojen nimi ja viitenumero

Liitteet

Viite

Asiasanat	oikeus- ja sisäasiat
Hoitaa	OM, SM, UM

Tiedoksi	EUE, STM, TEM, TULLI, VM, VNK
----------	-------------------------------
